

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Кафедра педагогіки

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан гуманітарно-педагогічного
факультету

_____ В.Д. Шинкарук

«___» червня 2020 р.

РОЗГЛЯНУТО І СХВАЛЕНО

на засіданні кафедри педагогіки

Протокол № 22 від «04» червня 2020 р.

Завідувач кафедри педагогіки

_____ Р.В. Сопівник

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС ДИСЦИПЛІНИ
«ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ ТА ОСВІТИ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ»**

Галузь знань 01 «Освіта / Педагогіка»

Спеціальність 015 «Професійна освіта» (015.37 «Аграрне виробництво,
переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології»)

Гуманітарно-педагогічний факультет

Розробники: д. пед.н. Сопівник Р. В., к.пед.н. Варава О. Б.

Київ – 2020 р.

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Кафедра педагогіки

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан гуманітарно-педагогічного
факультету

_____ В.Д. Шинкарук

«___» червня 2020 р.

РОЗГЛЯНУТО І СХВАЛЕНО

на засіданні кафедри педагогіки
Протокол № 22 від «04» червня 2020 р.

Завідувач кафедри педагогіки

_____ Р.В. Сопівник

**РОБОЧА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ
(ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ ТА ОСВІТИ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ)»
(ОК 13. – на базі ПЗСО; ОК 11 – на базі молодшого спеціаліста)**

Галузь знань 01 «Освіта / Педагогіка»

Спеціальність 015 «Професійна освіта» (015.37 «Аграрне виробництво,
переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології»)

Гуманітарно-педагогічний факультет

Розробники: д. пед.н. Сопівник Р. В., к.пед.н. Варава О. Б.

Київ – 2020 р.

1. Опис навчальної дисципліни

«Історія педагогіки та освіти в зарубіжних країнах»

Галузь знань, напрям підготовки, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень		
Освітній ступінь	«Бакалавр»	
Галузь знань	01 «Освіта / Педагогіка»	
Спеціальність	015 «Професійна освіта» (015.37 «Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології»)	
Спеціалізація	015.37 «Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології»	
Освітньо-професійна програма	Професійна освіта (Технологія виробництва і переробки продуктів сільського господарства)	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Обов'язкова	
Загальна кількість годин	120	
Кількість кредитів ECTS	4	
Кількість змістових модулів	2	
Курсовий проект (робота) (за наявності)	-	
Форма контролю	Екзамен	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки	1	
Семестр	1	
Лекційні заняття	30 год.	
Практичні заняття	30 год.	
Лабораторні заняття	-	
Самостійна робота	60 год.	
Індивідуальні завдання	-	
Кількість тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних	4 год.	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета дисципліни «Історія педагогіки та освіти в зарубіжних країнах» – розкрити зв'язок між педагогічними ідеями теоретиків і практиків, спадкоємництво і новаторство в розробці й реалізації педагогічних ідей; надати теоретичні знання з основних парадигм, напрямків розвитку вищої освіти у світі; сформувати вміння застосовувати набуті знання у майбутній педагогічній діяльності, творчо підходити до вирішення будь-якої освітянської проблеми. Головна увага має приділятися проблемам, ідеям і внеску того чи іншого видатного педагога в теорію і практику навчання і виховання. При аналізі педагогічної проблеми у полі зору студента повинні бути соціально-історичні умови, які позначалися на світогляді й педагогічних поглядах вченого-педагога, зумовили його внесок у розробку теорії педагогічної науки.

Завданнями вивчення дисципліни є:

– забезпечити майбутніх викладачів знаннями з педагогічної спадщини минулого, виходячи з принципу зв'язку історії та сучасності, на ґрунті зв'язку загальноісторичного процесу з історією педагогічної думки різних епох як складової частини цивілізації, культури і освіти поколінь;

– визначити роль корифеїв педагогіки минулого як засновників тих чи інших педагогічних течій або систем освіти і виховання;

– розвиток педагогічного мислення з використанням досвіду педагогіки.

Внаслідок вивчення дисципліни «Історія педагогіки та освіти в зарубіжних країнах» студенти набувають *знань* із:

– розвитку школи і педагогічної думки в зарубіжних країнах;

– історико-педагогічної спадщини, внеску видатних учених-педагогів у теорію і практику навчання і виховання;

– основних праць корифеїв педагогіки минулого;

– основні тенденції розвитку теорії і практики освіти на сучасному етапі.

умінь:

– усвідомлено працювати з першоджерелом;

– аналізувати педагогічні проблеми, дотримуючись принципу історизму, зв'язку теорії з практикою тощо;

– встановлювати і пояснювати взаємозв'язок педагогічних явищ і фактів, усвідомлюючи сучасну педагогічну дійсність;

– творчо використовувати цінні педагогічні ідеї минулого, зокрема відомих просвітителів зарубіжних країнах, у практиці навчально-виховної роботи технікумів, коледжів, університетів.

Програма навчальної дисципліни розроблена для:

– повного терміну денної (заочної) форми навчання;

– скороченого терміну денної (заочної) форми навчання.

**Компетентності,
якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти з курсу «Історія
педагогіки (Історії педагогіки та освіти в зарубіжних країнах)»
ОК 13. – на базі ПЗСО**

Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в професійній освіті, що передбачає застосування певних теорій та методів педагогічної науки та інших наук, пов'язаних із сферами виробництва і переробки продуктів сільського господарства і характеризуються комплексністю та невизначеністю умов

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК 02. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 09. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

ЗК 11. Усвідомлення рівних можливостей та гендерних проблем

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК)

СК 2. Здатність забезпечити формування у здобувачів освіти цінностей громадянськості і демократії.

**Програмні результати навчання (ПР),
якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти з курсу «Історія
педагогіки (Історія педагогіки та освіти в зарубіжних країнах)»
ОК 13. – на базі ПЗСО**

ПР 02. Володіти інформацією чинних нормативно-правових документів, законодавства, галузевих стандартів професійної діяльності в установах, на виробництвах, організаціях сфер, пов'язаних із технологією виробництва і переробки продуктів сільського господарства.

ПР 03. Аналізувати суспільно й особистісно значущі світоглядні проблеми, усвідомлювати цінність захисту незалежності, територіальної цілісності та демократичного устрою України.

ПР 04. Розуміти особливості комунікації, взаємодії та співпраці в міжнародному культурному та професійному контекстах.

ПР 05. Володіти культурою мовлення, обирати оптимальну комунікаційну стратегію у спілкуванні з групами та окремими особами.

ПР 08. Самостійно планувати й організувати власну професійну діяльність і діяльність здобувачів освіти і підлеглих.

ПР 10. Знати основи психології, педагогіки, а також основи фундаментальних і прикладних наук, пов'язаних із технологією виробництва і переробки продуктів сільського господарства на рівні, необхідному для досягнення інших результатів навчання, передбачених цим стандартом та освітньою програмою.

ПР 11. Володіти психолого-педагогічним інструментарієм організації освітнього процесу, уміти проектувати і реалізувати навчальні/розвивальні проекти.

ПР 13. Застосовувати у професійній діяльності сучасні дидактичні та методичні засади викладання навчальних дисциплін і обирати доцільні технології та методики в освітньому процесі.

ПР 14. Володіти навичками стимулювання пізнавального інтересу, мотивації до навчання, професійного самовизначення та саморозвитку здобувачів освіти.

ПР 15. Діагностувати, прогнозувати, забезпечувати ефективність та корегування освітнього процесу для досягнення програмних результатів навчання і допомоги здобувачам освіти в реалізації індивідуальних освітніх траєкторій.

ПР 20. Емпатійно взаємодіяти, відповідати за прийняття рішень в межах своєї компетенції, дотримуватися стандартів професійної етики.

ПР 21. Застосовувати міжнародні та національні стандарти і практики в професійній діяльності.

ПР 23. Розуміти соціально-економічні процеси, що відбуваються в Україні та світі, мати навички ефективного господарювання.

ПР 25. Забезпечувати рівні можливості і дотримуватися принципів гендерного паритету у професійній діяльності.

**Компетентності,
якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти з курсу «Історія
педагогіки (Історії педагогіки та освіти в зарубіжних країнах)»
ОК 11 – на базі молодшого спеціаліста**

Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в професійній освіті, що передбачає застосування певних теорій та методів педагогічної науки та інших наук, пов'язаних із сферами виробництва і переробки продуктів сільського господарства і характеризуються комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК 02. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 09. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

ЗК 11. Усвідомлення рівних можливостей та гендерних проблем.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК)

СК 2. Здатність забезпечити формування у здобувачів освіти цінностей громадянськості і демократії.

**Програмні результати навчання (ПР),
якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти з курсу «Історія
педагогіки (Історія педагогіки та освіти в зарубіжних країнах)»
ОК 11 – на базі молодшого спеціаліста**

ПР 02. Володіти інформацією чинних нормативно-правових документів, законодавства, галузевих стандартів професійної діяльності в установах, на виробництвах, організаціях сфер, пов'язаних із технологією виробництва і переробки продуктів сільського господарства.

ПР 03. Аналізувати суспільно й особистісно значущі світоглядні проблеми, усвідомлювати цінність захисту незалежності, територіальної цілісності та демократичного устрою України.

ПР 04. Розуміти особливості комунікації, взаємодії та співпраці в міжнародному культурному та професійному контекстах.

ПР 05. Володіти культурою мовлення, обирати оптимальну комунікаційну стратегію у спілкуванні з групами та окремими особами.

ПР 08. Самостійно планувати й організувати власну професійну діяльність і діяльність здобувачів освіти і підлеглих.

ПР 10. Знати основи психології, педагогіки, а також основи фундаментальних і прикладних наук, пов'язаних із технологією виробництва і переробки продуктів сільського господарства на рівні, необхідному для досягнення інших результатів навчання, передбачених цим стандартом та освітньою програмою.

ПР 11. Володіти психолого-педагогічним інструментарієм організації освітнього процесу, уміти проектувати і реалізувати навчальні/розвивальні проекти.

ПР 13. Застосовувати у професійній діяльності сучасні дидактичні та методичні засади викладання навчальних дисциплін і обирати доцільні технології та методики в освітньому процесі.

ПР 14. Володіти навичками стимулювання пізнавального інтересу, мотивації до навчання, професійного самовизначення та саморозвитку здобувачів освіти.

ПР 15. Діагностувати, прогнозувати, забезпечувати ефективність та корегування освітнього процесу для досягнення програмних результатів навчання і допомоги здобувачам освіти в реалізації індивідуальних освітніх траєкторій.

ПР 20. Емпатійно взаємодіяти, відповідати за прийняття рішень в межах своєї компетенції, дотримуватися стандартів професійної етики.

ПР 21. Застосовувати міжнародні та національні стандарти і практики в професійній діяльності.

ПР 23. Розуміти соціально-економічні процеси, що відбуваються в Україні та світі, мати навички ефективного господарювання.

ПР 25. Забезпечувати рівні можливості і дотримуватися принципів гендерного паритету у професійній діяльності.

3. Програма та структура навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Вступ. Виникнення виховання у первісному суспільстві. Виховання, школа і педагогічна думка в давньому світі, в період античності, середні віки, епоху Відродження та Реформації

Тема 1. Предмет і завдання курсу «Історія педагогіки та освіти в зарубіжних країнах». Сутність понять «виховання», «освіта», «школа», «педагогічна думка». Виникнення виховання у первісному суспільстві.

Значення, предмет, завдання та структура навчального курсу «Історія педагогіки». Методологічні підходи, принципи та джерела історії педагогіки. Основні теорії походження виховання. Особливості виховання на різних етапах розвитку первісного суспільства.

Тема 2. Школа та виховання в стародавніх цивілізаціях Сходу: Єгипті, Індії, Китаї, Месопотамії.

Загальні риси виховання та освіти у добу Стародавнього Сходу. Виховання і школи у Месопотамії. Перші школи у давньому Єгипті. Основи педагогічної традиції давньої Індії. Брахманізм. Буддизм. Педагогічна думка у давньому Китаї. Вчення Конфуція.

Тема 3. Виховання і педагогічна думка в античному світі (Стародавня Греція та Рим)

Система виховання та освіти у Стародавній Греції. Спартанська та Афінівська системи виховання. Спільні та відмінні риси цих систем. Освіта і виховання в добу Еллінізму III–I ст. до нашої ери. Філософи Стародавньої Греції про виховання. Педагогічні ідеї Піфагора, Геракліта, Ісократ, Демокрита, Сократа, Платона, Аристотеля.

Особливості освіти і виховання у Стародавньому Римі. Ідеї провідних мислителів Стародавнього Риму в контексті освіти і виховання. Педагогічна думка Стародавнього Риму: Цицерон, Сенека, Квінтіліан. Зародження християнської традиції виховання. Ідеологи раннього християнства (Августин Аврелій - Блаженний, Флавій Кассіодор, Григорій Назіанський, Василь Великий, Святий Ієронім, Іоанн Златоуст).

Тема 4. Розвиток школи, виховання і педагогічних ідей в епоху Середньовіччя у країнах Сходу: Візантії, арабському світі, середньовічних Індії та Китаї.

Загальна характеристика виховання та освіти епохи Середньовіччя. Особливості розвитку освітньої системи у Візантії. Етапи та зміст навчання у Візантійській імперії. Специфіка педагогічної думки у Візантії: поєднання античних педагогічних ідей з уявленнями про виховання мислителів східної православної церкви. Ідейна основа системи освіти в країнах середньовічного Сходу. Система виховання та навчання в арабському світі. Етапи та зміст

освіти. Виховання і освіта у Середньовічних Індії та Китаї. Головні ідеї педагогічної думки народів середньовічного Сходу. Вчені-енциклопедисти Кінді, Фарабі, Біруні, Авіценна.

Тема 5. Освіта і виховання в західноєвропейських країнах в епоху Середньовіччя, Відродження і Реформації.

Освіта і виховання у середньовічній Західній Європі. Шкільний устрій Середньовіччя. Схоластика і її вплив на зміст і методику навчання. Розвиток університетської освіти в Західній Європі в епоху Середньовіччя. Вплив Реформації на розвиток виховання та освіти. Система виховання єзуїтів у період Контрреформації.

Зародження гуманістичної педагогіки в епоху пізнього Середньовіччя (XIV – XVI ст.) – епоху Відродження. Школа і педагогічна думка у Європі в епоху Відродження. Погляди мислителів доби Відродження на виховання та освіту. Культура епохи європейського Відродження. «Будинок радості» В. да Фільтре. Педагогічні погляди Т. Мора і Т. Компанелли. Гуманістичні ідеї освіти і виховання Ф. Рабле, Е. Роттердамського, М. Монтеня. Соціалісти-утопісти про освіту і виховання.

Змістовий модуль 2.

Виховання, освіта та педагогічна думка країн Західної Європи у Новий та Новітній час (XVI - XX ст.)

Тема 1. Розвиток освіти і виховання в європейських країнах у добу Нового часу (XVI – XVIII ст.). Новаторство педагогічних ідей Я.А. Коменського, Джона Локка і Ж.-Ж.Руссо.

Особливості епохи Нового часу (XVI – XVIII ст.) та головні ідеї європейських мислителів цього періоду щодо освіти і виховання.

Новаторство педагогічних ідей Я.А. Коменського. Життя та педагогічна діяльність Я. Коменського. Світогляд Я.А. Коменського, мета та завдання виховання особистості. Метод виховання та навчання за Я. Коменським. Вікова періодизація й система шкільної освіти. Зміст і методика виховання дітей в материнській школі. Класно-урочна система Я.А. Коменського. Принципи навчання. Трактатування Я. Коменським принципу природовідповідності. Моральне виховання. Характеристика навчальних книг Я.А. Коменського. Вимоги до особистості вчителя в педагогіці Я.А. Коменського.

Англійська педагогіка XVII ст. Педагогічна концепція Дж. Локка. Цілісна система виховання Джона Локка. Програма виховання джентльмена. Дж. Локк про значення раннього початкового виховання дітей. Мета, зміст і методика фізичного, морального і розумового виховання дітей. Проект «Робочі школи».

Французьке просвітництво XVIII ст. Педагогічна думка про виховання і освіту епохи Просвітництва. Модель освіти і виховання Ж.-Ж. Руссо. Вчення про природне, природовідповідне та вільне виховання Жан-Жака Руссо. Теорія самоцінності дошкільного дитинства. Вікова періодизація життя дітей і

особливості виховання і навчання в кожний з вікових періодів. Порівняльна характеристика поглядів Гельвеція та Дідро. Народна освіта у країнах Західної Європи XVII-XVIII ст. Моніторіальна система Белл-Ланкастера.

Тема 2. Розвиток педагогічних ідей у країнах Західної Європи в добу Нового часу (кін. XVIII – XIX ст.). Педагогічні погляди і діяльність Й. Г. Песталоцці, Й. Гербарта, Ф. Фребеля, А. Дістервега, Р. Оуена, Ш. Фур'є.

Педагогічні ідеї філософів країн Західної Європи (XVIII – XIX ст.). Внесок представників «німецької класичної філософії» у розвиток освіти і виховання Нового часу: І. Кант, Ф. Шлейермахер, І. Фіхте, Г. Гегель, Л. Фейєрбах, О. Конт, Дж. С. Мілль, Г. Спенсер, К. Маркс. Ключові поняття некласичної філософії філософії С. К'єркегора, А. Шопенгауера та Ф. Ніцше.

Експериментальні пошуки оптимальної моделі виховання та навчання Й.Г. Песталоцці. Педагогічна діяльність та соціальні погляди Й. Г. Песталоцці. Мета і сутність виховання за Й. Г. Песталоцці. Теорія елементарної освіти. Основи первинного навчання і методики початкової освіти. Принципи виховання дітей дошкільного віку в сім'ї у педагогіці Й.Г. Песталоцці. Значення педагогічних ідей Й.Г. Песталоцці для дальшого розвитку прогресивних начал у дошкільній педагогіці. Педагогічна теорія Й. Гербарта.

Ідеї виховання дитини Ф. Фребеля: теорія розвитку дитини, методика виховання в дитячому садку, система ігор і занять із дітьми дошкільного віку, підготовка виховательок. Внесок А. Дістервега у розвиток виховання та освіти. Головні педагогічні ідеї Ф.А.В. Дістервега. Мета, завдання і принципи виховання. Програма розвивального навчання. Педагогічні проекти Р. Оуена та Ш. Фур'є.

Тема 3. Загальні тенденції розвитку освіти і педагогіки у Новітній час (кінець XIX - XX ст.)

Характеристика основних наукових напрямків у зарубіжній реформаторській педагогіці кін. XIX – XX ст. Дитиноцентризм.

Реформаторські течії у вихованні. Педагогіка «вільного виховання». Провідні принципи «вільного виховання» Еллен Кей, Генріха Шаррельмана. Педагогічна система Марії Монтесорі. Теорія самонавчання і самовиховання. Методика виховання дітей у «будинках дітей»: організація життя дітей, сенсорне виховання і підготовка до праці, виховання дисциплінованості й релігійності. Основні положення книги М. Монтесорі «Мій метод наукової педагогіки, застосований для дитячого виховання в «будинках дитини». Дидактичний матеріал М. Монтесорі. Скаутський рух.

Пауль Наторп – засновник соціальної педагогіки. Джон Дьюї – представник педагогіки прагматизму (прогресивізму) та інструменталізму. Експериментальна педагогіка. Експериментальна новаторська школа-лабораторія Дж. Дьюї.

Педагогіка «громадянського виховання» і «трудової школи». Вільгельм Лай – засновник «школи дії». Георг Кершенштайнер та «трудова школа».

Вальдорфська школа Р. Штайнера. Історія виникнення першої вальдорфської школи. Особливості вальдорфської педагогіки.

Навчання за «методом проєктів», розробленим американськими педагогами У. Кілпатріком та Е. Паркхерст. «Дальтон-план» як різновид «методу проєктів». Нові системи виховання «Віннетка-план», «Дальтон-план» (лабораторний метод), «Йена-план», «Мангеймська шкільна система».

Представники функціональної педагогіки у Франції та Швейцарії (Е. Клапаред, А. Фер'єр, С. Френе та інші).

Типи експериментальних навчально-виховних закладів. Концептуальні школи: трудові (Г. Кершенштейнер), школи дії (А. Лай, Д. Дьюї), вільного виховання (М. Монтесорі), естетичного виховання (Г. Шаррельман), «Школа життя» (О. Декролі), нові школи (С. Редді, Е. Клапаред, Е. Демолен), сільські виховні будинки (Г. Літц, Г. Вінекен).

Педагогічні погляди Януша Корчака. Педагогічні концепції формування і розвитку особистості. Теорія типів особистості на основі ціннісного підходу Едварда Шпрангера. Абрахам Маслоу – автор теорії мотивації та вчення про потреби людини. Теорія пошуку сенсу життя (логотерапія) Віктора Еміля Франкла.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	лек.	п	лаб.	інд.	сам.р.	усього	лек.	п	лаб.	інд.	сам.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1.												
Вступ. Виникнення виховання у первісному суспільстві.												
Виховання, школа і педагогічна думка в давньому світі, в період античності, середні віки, епоху Відродження та Реформації												
Тема 1. Предмет і завдання курсу «Історія педагогіки та освіти в зарубіжних країнах». Сутність понять «виховання», «освіта», «школа», «педагогічна думка». Виникнення виховання у первісному суспільстві	8	2	2			4						
Тема 2. Школа та виховання в стародавніх цивілізаціях Сходу: Єгипті, Індії, Китаї, Месопотамії.	10	2	2			6						
Тема 3. Виховання і педагогічна думка в античному світі (Стародавня Греція та Рим)	14	4	4			6						
Тема 4. Розвиток школи, виховання і педагогічних ідей в епоху Середньовіччя у країнах Сходу: Візантії, арабському світі, середньовічних Індії та Китаї	10	2	2			6						
Тема 5. Освіта і виховання в західноєвропейських країнах в епоху Середньовіччя, Відродження і Реформації	14	4	4			6						
Разом за змістовим модулем 1	56	14	14			28						
Змістовий модуль 2.												
Виховання, освіта та педагогічна думка країн Західної Європи у Новий та Новітній час (XVI - XX ст.)												
Тема 1. Розвиток освіти і виховання в європейських країнах у добу Нового часу (XVI – XVIII ст.). Новаторство педагогічних ідей Я.А. Коменського, Джона Локка і Ж.-Ж.Руссо.	23	6	6			11						

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	лек.	п	лаб.	інд.	сам.р.	усього	лек.	п	лаб.	інд.	сам.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 2. Розвиток педагогічних ідей у країнах Західної Європи в добу Нового часу (кін. XVIII – XIX ст.). Педагогічні погляди і діяльність Й. Г. Песталоцці, Й. Гербарта, Ф. Фребеля, А. Дістервега, Р. Оуена, Ш. Фур'є.	22	6	6			10						
Тема 3. Загальні тенденції розвитку освіти і педагогіки у Новітній час (кінець XIX - XX ст.)	19	4	4			11						
Разом за змістовим модулем 2	64	16	16			32						
Усього годин	120	30	30			60						

5. Теми лекційних занять

№ зан.	Назва теми	Кількість годин
	Змістовий модуль 1. Вступ. Виникнення виховання у первісному суспільстві. Виховання, школа і педагогічна думка в давньому світі, в період античності, середні віки, епоху Відродження та Реформації	
1	Предмет і завдання курсу «Історія педагогіки та освіти в зарубіжних країнах». Сутність понять «виховання», «освіта», «школа», «педагогічна думка». Виникнення виховання у первісному суспільстві	2
2	Школа та виховання в стародавніх цивілізаціях Сходу: Месопотамії, Єгипті, Індії, Китаї.	2
3	Виховання і педагогічна думка в античному світі (Стародавня Греція)	2
4	Виховання і педагогічна думка в античному світі (Стародавній Рим)	2
5	Розвиток школи, виховання і педагогічних ідей в епоху Середньовіччя у країнах Сходу: Візантії, арабському світі, середньовічних Індії та Китаї	2
6	Освіта і виховання в західноєвропейських країнах в епоху Середньовіччя і Реформації	2
7	Освіта і виховання в західноєвропейських країнах в епоху Відродження	2
	Змістовий модуль 2. Виховання, освіта та педагогічна думка країн Західної Європи у Новий та Новітній час (XVI - XX ст.)	
8	Розвиток освіти і виховання в європейських країнах у добу Нового часу (XVI – XVIII ст.). Особливості епохи та головні ідеї виховання мислителів у країнах Європи (XVI – XVIII ст.) Новаторство педагогічних ідей Я.А. Коменського.	2
9	Розвиток освіти і виховання в європейських країнах у добу Нового часу (XVI – XVIII ст.). Педагогічна спадщина Джона Локка	2
10	Розвиток освіти і виховання в європейських країнах у добу Нового часу (XVI – XVIII ст.). Педагогічна концепція Ж.-Ж.Руссо. Педагогічна думка про виховання й освіту епохи Просвітництва	2
11	Розвиток педагогічних ідей у країнах Західної Європи в добу Нового часу (кін. XVIII – XIX ст.). Педагогічні ідеї філософів країн Західної Європи (XVIII – XIX ст.). Внесок представників «німецької класичної філософії» у розвиток освіти і виховання Нового часу: І. Кант, Ф. Шлейєрмахер, І. Фіхте, Г. Гегель, Л. Фейєрбах, О. Конт, Дж. С. Мілль, Г. Спенсер, К. Маркс. Ключові поняття некласичної філософії філософії С. К'єркегора, А. Шопенгауєра та Ф. Ніцше.	2
12	Розвиток педагогічних ідей у країнах Західної Європи в добу Нового часу (кін. XVIII – XIX ст.). Педагогічні погляди і діяльність Й. Г. Песталоцці та Й. Гербарта.	2
13	Розвиток педагогічних ідей у країнах Західної Європи в добу Нового часу (кін. XVIII – XIX ст.). Педагогічні погляди і діяльність Ф. Фребеля, А. Дістервега, Р. Оуєна, Ш. Фур'є.	2
14	Загальні тенденції розвитку освіти і педагогіки у Новітній час (кінець XIX - XX ст.). Реформаторські течії у вихованні. Е. Кей, Г. Шаррельман, М. Монтесорі. Пауль Наторп – засновник соціальної педагогіки. Дж. Дьюї – представник педагогіки прагматизму. В. Лай – засновник «школи дії». «Трудова школа» Г. Кершенштайнера. Вальдорфська школа Р. Штайнера.	2
15	Загальні тенденції розвитку освіти і педагогіки у Новітній час (кінець XIX - XX ст.). «Метод проектів» У. Кілпатріка та Е. Паркхерст. Нові системи виховання «Віннетка-план», «Дальтон-план» (лабораторний метод), «Йена-план», «Мангеймська шкільна система». Педагогічні погляди Януша Корчака. Педагогічні концепції формування і розвитку особистості Е. Шпрангера, А. Маслоу, В. Франкла.	2
	Разом лекційних годин	30

6. Теми семінарських занять

Не передбачено навчальним планом

7. Теми практичних занять

№ зан.	Назва теми	Кількість годин
	Змістовий модуль 1. Вступ. Виникнення виховання у первісному суспільстві. Виховання, школа і педагогічна думка в давньому світі, в період античності, середні віки, епоху Відродження та Реформації	
1	Предмет і завдання курсу «Історія педагогіки та освіти в зарубіжних країнах». Сутність понять «виховання», «освіта», «школа», «педагогічна думка». Виникнення виховання у первісному суспільстві	2
2	Школа та виховання в стародавніх цивілізаціях Сходу: Месопотамії, Єгипті, Індії, Китаї.	2
3	Виховання і педагогічна думка в античному світі (Стародавня Греція)	2
4	Виховання і педагогічна думка в античному світі (Стародавній Рим)	2
5	Розвиток школи, виховання і педагогічних ідей в епоху Середньовіччя у країнах Сходу: Візантії, арабському світі, середньовічних Індії та Китаї	2
6	Освіта і виховання в західноєвропейських країнах в епоху Середньовіччя і Реформації	2
7	Освіта і виховання в західноєвропейських країнах в епоху Відродження	2
	Змістовий модуль 2. Виховання, освіта та педагогічна думка країн Західної Європи у Новий та Новітній час (XVI - XX ст.)	
8	Розвиток освіти і виховання в європейських країнах у добу Нового часу (XVI – XVIII ст.). Особливості епохи та головні ідеї виховання мислителів у країнах Європи (XVI – XVIII ст.) Новаторство педагогічних ідей Я.А. Коменського.	2
9	Розвиток освіти і виховання в європейських країнах у добу Нового часу (XVI – XVIII ст.). Педагогічна спадщина Джона Локка	2
10	Розвиток освіти і виховання в європейських країнах у добу Нового часу (XVI – XVIII ст.). Педагогічна концепція Ж.-Ж.Руссо. Педагогічна думка про виховання й освіту епохи Просвітництва	2
11	Розвиток педагогічних ідей у країнах Західної Європи в добу Нового часу (кін. XVIII – XIX ст.). Педагогічні ідеї філософів країн Західної Європи (XVIII – XIX ст.). Внесок представників «німецької класичної філософії» у розвиток освіти і виховання Нового часу: І. Кант, Ф. Шлейєрмахер, І. Фіхте, Г. Гегель, Л. Фейєрбах, О. Конт, Дж. С. Мілль, Г. Спенсер, К. Маркс. Ключові поняття некласичної філософії філософії С. К'еркегора, А. Шопенгауера та Ф. Ніцше.	2
12	Розвиток педагогічних ідей у країнах Західної Європи в добу Нового часу (кін. XVIII – XIX ст.). Педагогічні погляди і діяльність Й. Г. Песталоцці та Й. Гербарта.	2
13	Розвиток педагогічних ідей у країнах Західної Європи в добу Нового часу (кін. XVIII – XIX ст.). Педагогічні погляди і діяльність Ф. Фребеля, А. Дістервега, Р. Оуена, Ш. Фур'є.	2
14	Загальні тенденції розвитку освіти і педагогіки у Новітній час (кінець XIX - XX ст.). Реформаторські течії у вихованні. Е. Кей, Г. Шаррельман, М. Монтессорі. Пауль Наторп – засновник соціальної педагогіки. Дж. Дьюї – представник педагогіки прагматизму. В. Лай – засновник «школи дії». «Трудова школа» Г. Кершенштайнера. Вальдорфська школа Р. Штайнера.	2
15	Загальні тенденції розвитку освіти і педагогіки у Новітній час (кінець XIX - XX ст.). «Метод проектів» У. Кілпатріка та Е. Паркхерст. Нові системи виховання «Віннетка-план», «Дальтон-план» (лабораторний метод), «Йена-план», «Мангеймська шкільна система». Педагогічні погляди Януша Корчака. Педагогічні концепції формування і розвитку особистості Е. Шпрангера, А. Маслоу, В. Франкла.	2
	Разом годин практичних занять	30

8. Теми лабораторних занять

Не передбачено навчальним планом.

9. Контрольні питання, комплекти тестів для визначення рівня засвоєння знань студентами

1. Предмет, завдання, зміст курсу «Історія педагогіки та освіти в зарубіжних країнах» як науки і навчальної дисципліни.
2. Сутність процесу виховання. Підходи щодо походження виховання.
3. Зародження виховання як особливого виду діяльності. Поява організованих форм виховання.
4. Виховання і школи у Месопотамії.
5. Виховання і освіта в Стародавньому Єгипті.
6. Виховання і освіта у Стародавній Індії.
7. Розвиток виховання і педагогічної думки в Стародавньому Китаї.
8. Афінівська система виховання.
9. Спартанська система виховання.
10. Виховання у Стародавній Греції. Філософи Стародавньої Греції про виховання.
11. Виховання в епоху Еллінізму.
12. Виховання у Стародавньому Римі. Педагогічні ідеї Стародавнього Риму.
13. Зародження християнської виховної традиції.
14. Загальна характеристика епохи Середньовіччя.
15. Виховання і школа у Візантії.
16. Виховання та педагогічна думка в Середньовічному Сході.
17. Організація виховання і освіти у Середньовічній Індії та Китаї.
18. Розвиток освіти в державах Західної Європи в період середньовіччя.
19. Філософсько-педагогічна думка епохи Відродження та Реформації в Західній Європі.
20. Аспекти теорії і методики виховання у вченні соціалістів-утопістів.
21. Виховання у країнах Європи (серед. XVII – поч. XVIII ст.).
22. Я.А. Коменський – основоположник педагогіки нового часу.
23. Педагогічна думка про виховання й освіту в епоху Просвітництва.
24. Концепція виховання та освіти Дж. Локка.
25. Педагогічні погляди Ж.-Ж. Руссо.
26. Внесок Й.Г. Песталоцці в педагогічну теорію і практику. Сутність теорії елементарної освіти Й.Г. Песталоцці.
27. Демократичний характер і сутність проектів реорганізації народної освіти у Франції кінця ХУІІІ ст. (проекти Ж. Кондорсе, М. Лепелетьє).
28. Сутність педагогічної теорії Й. Гербарта.
29. Внесок А.Дістервега в педагогічну теорію і практику.
30. Ідеї удосконалення дошкільного виховання Ф. Фребеля.
31. Соціально-педагогічні проекти Р. Оуена та Ш. Фур'є.
32. Провідні течії в зарубіжній педагогіці кінця ХІХ – поч. ХХ ст.
33. Реформаторські течії у вихованні. Е. Кей, Г. Шаррельман, М. Монтессорі.
34. Пауль Наторп – засновник соціальної педагогіки.

35. Дж. Дьюї – представник педагогіки прагматизму. Рух «трудова школа». Г. Кершенштейнер.
36. В. Лай – засновник «школи дії».
37. Вальдорфська школа Р. Штайнера.
38. «Метод проектів» У. Кілпатріка та Е. Паркхерст.
39. Нові системи виховання «Віннетка-план», «Дальтон-план» (лабораторний метод), «Йена-план», «Мангеймська шкільна система».
40. Педагогічні погляди Януша Корчака.
41. Педагогічні концепції формування і розвитку особистості Е. Шпрангера, А. Маслоу В. Франкла.

Зразок екзаменаційного білету

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ			
ОС «Бакалавр» Спеціальність 015 «Професійна освіта» (015.37 «Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології»)	Кафедра педагогіки 2020-2021 навчальний рік	ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 1 з дисципліни «Історія педагогіки та освіти в зарубіжних країнах»	ЗАТВЕРДЖУЮ Зав. кафедри педагогіки _____ (підпис) Р.В. Сопівник «__» _____ 20__ р.
Екзаменаційні запитання <i>(максимальна оцінка 10 балів за відповідь на кожне запитання)</i>			
1. Освіта та виховання в добу Еллінізму.			
2. Педагогічний прагматизм Джона Дьюї як концепція реформаторської педагогіки початку ХХ ст.			
Тестові завдання різних типів <i>(максимальна оцінка 10 балів за відповіді на тестові завдання)</i>			

1. Знайдіть відповідність між віковим періодом і назвою школи, що була запропонована у періодизації шкільної освіти Я. А. Коменського:

Віковий період	Назва школи, яка відповідає віковому періоду
1. від народження до 6-ти років	А. латинська школа чи гімназія
2. від 6-ти до 12-ти років	Б. академія чи університет
3. від 12-ти до 18-ти років	В. материнська школа
4. від 18-ти до 24-х років	Г. школа рідної мови

2. Знайдіть відповідність між прізвищами педагогів та їх поглядами на навчання і виховання:

Педагог / мислитель	Погляди на навчання і виховання
1. Й. Г. Песталоцці	А. був прогресивним діячем німецької буржуазно-демократичної педагогіки середини 19 ст. Своїми працями в галузі дидактики і невтомною діяльністю по підготовці народних учителів він заслужив ім'я «учителя німецьких учителів». Створив дидактику розвиваючого навчання. Запропонував і обґрунтував розвиваючий (елементарний) метод навчання, який орієнтований на активність і самостійність учнів. При такому методі вчитель веде заняття у діалогічній формі, коли запитання задаються як з боку самого вчителя, так і з боку учнів. Цей метод вчить дитину вільно мислити. Вважав, що учня треба примушувати більше говорити, ніж слухати. Інтерес учнів можна пробуджувати через: 1) різноманітність, 2) енергійність, 3) особистість вчителя.
2. Я. А. Коменський	Б. одним із перших серед педагогів звернувся до питання всенародної загальної освіти, оскільки головну причину бідувальних простих людей вбачав у їх неучті та невмінні раціонально вести господарство. Спрямувавши свої зусилля на покращання життя селян, вважав, що виховання їх дітей повинно полягати у розвитку всебічної здатності до праці та «діяльної любові один до одного». Висунув ідею поєднання навчання дітей з їх продуктивною працею. Розробив теорію елементарної освіти.
3. А. Дістервег	В. будучи прихильником асоціативної психології, виступав за наукову самостійність педагогіки.

	Розробив систему педагогічної науки на основі психології і етики.
4. Й.Ф. Герbart	Г. Висуває в своїх роботах принцип природовідповідності, згідно з яким в навчальному процесі необхідно враховувати вікові особливості дитини. Вважає, що процес виховання повинен по можливості починатися рано. В початковій школі діти повинні навчатись 6 років, кожний клас повинен мати свій підручник. Розкрив суть основних принципів навчання: наочності, свідомості й активності, послідовності і систематичності знань. Дав теоретичне обґрунтування класно-урочної системи шкільного навчання.

3. Знайдіть відповідність між підручниками (працями педагогічного спрямування) та їх авторами:

Педагог / мислитель	Педагогічні праці
1. Дж. Локк	А. педагогічний роман «Лінгард і Гертруда»
2. Я. А. Коменський	Б. роман-трактат «Еміль або про виховання»
3. Й. Г. Песталоцці	В. «Видимий світ у малюнках», «Відкриті двері до мов і всіх наук» та інші.
4. А. Дістервег	Г. «Досвід про людський розум», «Думки про виховання»
5. Ж.-Ж. Руссо	Д. двотомна праця «Керівництво до освіти німецьких учителів»
6. Франсуа Рабле	Е. роман «Гаргантюа і Пантагрюель»

4. Розмістіть в хронологічному порядку прізвища видатних педагогів, відповідно до історичного періоду, в якому вони працювали:

А. Й. Г. Песталоцці	В. А. Дістервег	Д. Марія Монтессорі
Б. Я. А. Коменський	Г. Дж. Локк	Е. В. да Фельтре

5. Ідеї реформаторської педагогіки отримали розвиток у цілому ряді концепцій, зокрема таких, як _____.

6. В педагогіці М. Монтессорі в розвитку дитини дошкільного віку особлива увага надавалась _____.

7. В основу педагогічної концепції вальдорфської школи покладено релігійно-філософське вчення Р. Штайнера – _____.

8. В. да Фельтре організував школу нового типу:

- а) Школу радості;
- б) Школу для маленьких дітей;
- в) Будинок радості;
- г) материнську школу.

9. Я.А. Коменський висунув «золоте правило дидактики», суть якого:

- а) повторення;
- б) послідовність;
- в) наочність;
- г) систематичність.

10. Знайдіть відповідність між іменами давньогрецьких філософів та їх внеском у систему освіти і виховання Стародавньої Греції:

Ім'я філософа	Внесок у систему освіти і виховання Стародавньої Греції
1. Піфагор	А. довів до досконалості такий спосіб знаходження істини, як діалог з учнем; системою питань спонукав учнів знаходити істину самостійно. Вперше став свідомо використовувати індуктивні докази і давати загальні визначення, працювати над поняттями. Головне полягало в тому, щоб учень усвідомив, побачив проблему там, де раніше для нього все було зрозуміло, і захопився її дослідженням.
2. Ісократ	Б. засновник матеріалістичного погляду на світ і людину, розрізняв чуттєве і розумове знання, вважав, що «слід вчитися багаторозумінню, а не багатознанню». Сформулював думку про необхідність узгоджувати виховання з природою дитини, яку він визначив терміном

	«мікрокосм», порівнюючи природу людини і Космосу. Обстоював ідеї сімейного виховання, наслідування прикладу; привчання дитини до праці; вважав, що завдання вчителя - спонукати внутрішній потяг дітей до навчання.
3. Сократ	В. у VI ст. до н. е. організував філософську школу, де навчали через символи, особливо математичні. У завдання вчителів входив розвиток пам'яті учнів. Обстоював необхідність взаємної згоди учителя і учня під час навчання та самостійного подолання труднощів у пізнанні.
4. Геракліт	Г. вважав, що кожна людина здатна до навчання, пізнання істини і вдосконалення за допомогою двох основних знарядь пізнання: відчуття і розуму. Надавав перевагу останньому. Переконував, що багатознання розуму не навчас, необхідно пізнати задум, яким все управляється. Порівнював пізнання істини з видобутком золота – треба багато перекопати, щоб щось знайти.
5. Демокрит	Д. висловив думку, що керувати освітою молоді повинні наймудріші афіняни; ставив виховання вище державних законів

11. Методи навчання

Лекція, розповідь, бесіда, пояснення, вправа, самостійна робота, практична робота, самостійна робота з книгою, демонстрація, ілюстрація, диспут, мозкова атака, проблемний виклад, пізнавальний спір.

12. Форми контролю

Індивідуальна і фронтальна перевірка знань, підсумковий контроль (іспит).

13. Розподіл балів, які отримують студенти.

Оцінювання студента відбувається згідно положення «Про екзамени та заліки у НУБіП України» від 20.02.2015 р. протокол №6 з табл.1.

Оцінка національна	Оцінка ECTS	Визначення оцінки ECTS	Рейтинг студента, бали
Відмінно	A	ВІДМІННО – відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок	90 – 100
Добре	B	ДУЖЕ ДОБРЕ – вище середнього рівня з кількома помилками	82-89
	C	ДОБРЕ - в загальному правильна робота з певною кількістю грубих помилок	74-81
Задовільно	D	ЗАДОВІЛЬНО – непогано, але зі значною кількістю недоліків	64-73
	E	ДОСТАТНЬО – виконання задовольняє мінімальні критерії	60-63
Незадовільно	FX	НЕЗАДОВІЛЬНО – потрібно працювати перед тим, як отримати залік	35-59

		(позитивну оцінку)	
	F	НЕЗАДОВІЛЬНО – необхідна серйозна подальша робота	01-34

Для визначення рейтингу студента (слухача) із засвоєння дисципліни R ДИС (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу студента (слухача) з навчальної роботи RHP (до 70 балів): $R_{\text{ДИС}} = R_{\text{HP}} + R_{\text{AT}}$.

14. Методичне забезпечення

НМК з дисципліни.

15. Рекомендована література

Основна

1. Артемова Л. В. Історія педагогіки України : підруч. / Любов Вікторівна Артемова. К. : Либідь, 2006. 420с.

2. Демченко О. П. Практикум з історії педагогіки : навч.-метод. посіб. [для викладачів історії педагогіки, на допомогу студ. пед. ВНЗ під час самостійного вивчення теоретичних основ, підготовки до семінарських і практичних занять] / Олена Петрівна Демченко. К. : Видавничий Дім «Слово», 2012. 432 с.

3. Елькін М.В. Історія педагогіки: [навчально-методичний посібник до самостійного вивчення дисципліни] / М.В.Елькін, М.М.Головкова, А.А.Коробченко. Мелітополь: ТОВ «Видавничий будинок ММД», 2009. 204 с.

4. Зайченко І. В. Історія педагогіки : у двох книгах / Іван Васильович Зайченко. К. : Видавничий Дім «Слово», 2010. Кн. I : Історія зарубіжної педагогіки. 2010. 624 с.

5. Зайченко І. В. Історія педагогіки : у двох книгах : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Іван Васильович Зайченко. К. : Видавничий Дім «Слово», 2010. Кн. II : Школа, освіта і педагогічна думка в Україні. 2010. 1032 с.

6. Кравець В. Зарубіжна школа і педагогіка ХХ століття: [навчальний посібник для студентів педагогічних навчальних закладів] / В.Кравець. Тернопіль, 1996. 290 с.

7. Кравець В. Історія класичної та зарубіжної педагогіки та шкільництва: [навчальний посібник для студентів педагогічних навчальних закладів] / В.Кравець. Тернопіль, 1996. 436 с.

8. Левківський М. В. Історія педагогіки : навч.-метод. посіб / Михайло Васильович Левківський. [3-е вид., доп.]. К. : Центр учбової літератури, 2008. 190 с.

9. Мешко О. І., Янкович О. І. та ін. Історія зарубіжної школи і педагогіки / О. І. Мешко, О. І. Янкович, Г.М. Мешко. Тернопіль, 1997. 81 с.
10. Сисоєва С. О., Соколова І. В. Нариси з історії розвитку педагогічної думки: Навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2003. С. 116-121.
11. Скільський Д. Історія зарубіжної педагогіки : посіб. / Дмитро Скільський. К. : Смолоскип, 2011. 376 с.
12. Хрестоматія з історії педагогіки / [за заг. ред. чл.-кор. НАПН України, д-ра пед. наук, проф. А. В. Троцько]. [в 2-х т.]. Харків : ХНАДУ, 2011. Т. 1. 456 с.
13. Хрестоматія з історії педагогіки / [за заг. ред. чл.-кор. НАПН України, д-ра пед. наук, проф. А. В. Троцько]. – [в 2-х т.]. Харків : ХНАДУ, 2011. Т. 2. 524 с.
13. Ярошук Л Історія педагогіки : навч.-метод. комплекс / Лілія Григорівна Ярошук. Бердянськ, 2013. 392 с.

Допоміжна

1. Коваленко Є. І., Белкіна Н. І. Історія зарубіжної педагогіки : хрестоматія / Є. І. Коваленко, Н. І. Белкіна. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. 664 с.
2. Сбруєва А.А. Історія педагогіки у схемах, картах, діаграмах: [навч. посібник] / А.А.Сбруєва, М.Ю.Рисіна. Суми: СумДПУ, 2000. 208 с.
3. Альт Р. Прогрессивный характер педагогики Я. Коменского. М., 1959.
4. История педагогики. /Под ред. А.И. Пискунова. М., 1998. Ч. II.
5. Джибладзе Г.Н. Философия Я.Коменского. М., 1982.
6. Красновский А.А. Ян Амос Коменский. М., 1953.
7. Константинов Н.А., Медынский Е.Н., Шабаева М.Ф. История педагогики: Учебник для педвузов. М.: Просвещение, 1982. С. 27-39.
8. Лордкипанидзе Д. Ян Амос Коменский. М., 1970.
9. Митюрлов Б.Н. Педагогические идеи Яна Амоса Коменского на Украине. К., 1971.
10. Смоляницкий С.В. 3 века Яна Амоса Коменского. М., 1967.
11. Хрестоматія по истории зарубежной педагогики // Сост. А.И. Пискунов. М.: Просвещение, 1981.
12. Ротенберг В.Л., Кларин В.М. Педагогическое наследие И.Г. Песталоцци // Песталоцци И.Г. Избр. пед. соч.: В 2 т. М., 1981. Т.1.
13. Фребель Ф. Воспитание человека. // Избр. пед. соч. М., 1956.
14. Фребель Ф. Детский сад. // Избр. пед. соч. М., 1956.
15. Дичківська І.М. Поніманська Т.І. М. Монтезорі: теорія і технологія. К.: Видавничий дім «Слово», 2006. 304 с.
16. Мчедлидзе Н.Б., Лебеденко А.А., Гребенщеква Е.А. История дошкольной зарубежной педагогики. Хрестоматія. М., 1974.
17. Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: Навч. Посібник / За заг. ред. З.Н. Борисової. К.: Вища школа, 2004. 511 с.

18. Монтессори М. Мой метод научной педагогики, применяемый к детскому воспитанию в Домах ребенка. // Избр. пед. соч. М., 1993.

Інформаційні ресурси

1. Бібліографічний словник [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://enc-dic.com/biography> –

2. Вікіпедія, вільна енциклопедія [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki> –.

3. Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського НАПН України [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.library.edu-ua.net/id/485/> –.

4. Електронна бібліотека праць класиків педагогіки [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.klex.ru/books/age_psychology/diary.rar –.

5. Електронний навчально-методичний посібник з історії педагогіки [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.rsu.edu.ru/files/elearning/Shetinina_History

6. Елькін М.В. Історія педагогіки: [навчально-методичний посібник до самостійного вивчення дисципліни] / М.В.Елькін, М.М.Головкова, А.А.Коробченко. Мелітополь: ТОВ «Видавничий будинок ММД», 2009. 204 с.

7. Історія педагогіки: курс лекцій - Онлайн бібліотека Електронний ресурс] / Режим доступу: ualib.com.ua/b_69.htm

8. Історія педагогіки: курс лекцій Навчальний посібник / - К., 2004.- 171 с. Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://pulib.if.ua/part/12000>

9. Лекції до курсу - Історія педагогіки Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://gendocs.ru/> %B8 <http://gendocs.ru/v4952/>%

10. Педагогічний словник [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://enc-dic.com/pedagogics>